

Základní škola, Opava, Havlíčkova 1, příspěvková organizace
Havlíčkova 1/520, 746 01 Opava, Telefon: 553622904
E-mail: ZSHavl@po-msk.cz, IČ: 47813482
ČÚ: 19-674040287/0100 KB Opava
školní rok: 2022/2023

Preventivní program projevů rizikového chování u dětí a mládeže

1. Úvod

Problematika projevů rizikového chování se silně dotýká již dětí, které navštěvují základní školu. V tomto věku patří žáci a zvláště děti se zdravotním postižením k nejohroženější skupině. Vzhledem k postižení se může u nich projevit neadekvátní sebehodnocení, podceňování, podléhání vlivu silnějších.

Prevence rizikového chování u dětí a mládeže představuje aktivity ve všech oblastech prevence

- agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gamblingkriminality a delikvence
- záškoláctví
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- negativní působení sekt
- sexuální rizikové chování
- spektrum poruch příjmu potravy
- duševní zdraví

Pro vypracování preventivního programu byly využity závazné či doporučené podklady viz. příloha.

Platí zásada neveřejnosti jednání na úseku sociálně-právní ochrany dětí při provádění ústního jednání s dítětem v rámci šetření mimo úřední prostory v „bezpečném prostředí důvěry“

2. Cíl

Cílem našeho programu je dlouhodobý, komplexní primární program, do kterého je zahrnuto vše důležité, co je v současné době škole k dispozici a vše, co již bylo s úspěchem vyzkoušeno. Důraz je položen na nenásilné začlenění vhodného učiva do výuky, na informovanost žáků v hodinách prvouky, výchovy k občanství, rodinné výchovy, chemie, přírodopisu apod. a na širokou nabídku mimoškolních aktivit. Naši pedagogičtí pracovníci se aktivně zapojují do realizace programu ve svých hodinách, v rámci třídnických hodin i na neformální bázi při komunikaci se žáky, ve spolupráci s kolegy a k vzájemné informovanosti o chování žáků.

Cílem je vést žáky ke zvyšování sebevědomí, správnému sebehodnocení, stanovení si reálných cílů v životě, ke zvládnutí stresů, k dovednosti řešit své problémy bez pomoci léků a jiných návykových látek.

Dalším cílem je motivace rodičů ke spolupráci v rámci programu.

3. Vlastní program

3.1. Koordinace preventivních aktivit na škole

Za koordinaci preventivních aktivit na škole odpovídá školní metodik prevence jmenovaný do této funkce ředitelem školy. Spolupracuje s ředitelkou školy, výchovným poradcem, učiteli, vychovateli, oblastním metodikem prevence.

Školní metodik prevence: PaedDr. Ivana Talůžková

Výchovný poradce: Mgr. Romana Adamcová

Vychovatelky: Stanislava Hendrychová, Pavla Škrobánková

Metodik prevence v PPP: Mgr. Lucie Šimečková

3.2. Analýza současného stavu

Na našem zařízení se dosud nevyskytly žádné zásadní projevy rizikového chování. Pro zjišťování údajů jsou žákům zadávány anonymní dotazníky, které jsou zaměřeny na následující oblasti: experimentování s návykovými látkami (jaké látky a jak často), faktory související s rodinou (atmosféra v rodině, rodičovská kontrola), trávení volného času, zájmové a hodnotové preference, zkušenost se šikanováním, vztahy k vrstevníkům. Dotazníky jsou sestavovány přiměřeně k věku žáků. Vzhledem k malému počtu žáků bývají dotazníky ihned vyhodnoceny a v případě potřeby se snažíme sjednat co nejrychleji nápravu.

V současné době, kdy docházelo k pandemickému přerušování školní docházky a probíhající války na Ukrajině, se zvyšuje důležitost primární prevence. Za zásadní považujeme třídnické hodiny, pravidelný kontakt s žáky, podporu vzájemných vztahů a zájmu o druhého, péči o duševní zdraví.

3.3. Vzdělávání pedagogů

Pedagogové se individuálně zúčastňují různých aktivit.

27. března 2020 všichni pedagogičtí pracovníci sledovali přímý přenos on-line přednášky Kázeň ve škole – legislativní nástroje lektorky Mgr. Michaely Veselé. V dubnu prošli pedagogičtí pracovníci e-learningovým kurzem z oblasti bezpečného užívání internetu a rizik virtuální komunikace s názvem „Bezpečně v kyber“.

Školní metodička prevence absolvovala dvouleté studium „Studium pro školní metodiky prevence – 250“. Pravidelně se zúčastňuje pracovních schůzek metodiků prevence v Pedagogicko-psychologické poradně v Opavě.

3.4. Metody práce

V rámci výuky jsou zapracována témata prevence do vzdělávacího procesu (zvláště v rodinné výchově, výchově k občanství, přírodopisu, chemii atd.).

Některé používané metody práce:

- výklad (podávání informací)
- samostatná práce (výtvarné práce, slohové práce na určená témata, referáty, informace z tisku)
- besedy (s učitelem, pozvanými odborníky), diskuse
- sociální hry, modelové situace, obhajoba určitého názoru

Ve vyučovacích hodinách (Vko, Rv, sloh) je prováděn nácvik psychodramatických etud, umožňujících dítěti zlepšit komunikační schopnosti a osvojit si vhodné vzorce chování (schopnost prosadit a vyjádřit vlastní názor, odmítnout drogu). Za pomoci psychologa se na škole uskutečňovala skupinová sezení s užitím psychoterapeutických her, jejichž účelem bylo pomoci dětem dosáhnout lepšího sebepoznání a uvědomit si kladné stránky osobnosti.

Vztah učitel – žák

Budujeme vzájemnou důvěru mezi učitelem a žákem. Žák ví, že se může na učitele obrátit a bude respektován jeho názor, jeho potřeby. Učitel se zajímá o žáka, podněcuje dialog. Učitel získává důvěru žáka i prostřednictvím budování vztahu s rodinou, sociálním prostředím žáka. Při řešení problémů je učitel otevřen komunikaci s žákem, s rodičem, širší rodinou, ostatními pedagogy, výchovným poradcem, aj. Na základě dosažení dohody o společných cílech a postupech dochází k celkové a jednotné podpoře žáka.

Skupinová práce

Žáci ve vyučování spolupracují ve dvojicích nebo ve skupinách. Učitel věnuje pozornost spolupráci ve skupinách, podporuje naslouchání, zapojení všech členů skupiny, reflektuje s žáky skupinovou práci a podporuje tak rozvoj kompetencí týmové práce, řešení konfliktu (učitel podporuje odpovědnost žáka za řešení konfliktu). Žáci se učí vést diskusi, vyjadřovat své názory, naslouchat druhým a vhodným způsobem reagovat na kritiku. Jednou z možností je například vedení komunitního kruhu, ve kterém má každý právo diskutovat na základě pravidel diskuse, sdílet své pocity, obavy, radosti, zážitky, podněty k životu třídy, klást otázky.

Projektové vyučování a celoškolní projekty

V rámci projektů (viz ŠVP) se žáci mohou blíže seznámit s děním kolem sebe a aktuálními tématy. Celoškolní projekty navíc podporují spolupráci žáků napříč třídami a napříč ročníky. Žáci se navzájem poznávají a dokáží spolupracovat starší s mladšími. Je to podstatný prvek prevence šikany starších žáků vůči mladším.

Individualizované hodnocení, slovní hodnocení, sebehodnocení, zpětná vazba skupiny

Žáci dostávají komplexní zpětnou vazbu od učitele. Jsou informováni o svém pokroku i nedostacích. Je oceňováno úsilí žáka a míra jeho pokroku bez srovnávání s výkonem ostatních. Je podporován jeho individuální talent a zájem. Diferenciace výuky může probíhat prostřednictvím práce ve skupinách podle zaměření žáka. Pomáháme žákovi vybudovat si důvěru v sebe, ve vlastní síly, pozitivní vztah k okolnímu světu.

Komunikace s rodiči, zákonnými zástupci

Učitelé nabízejí všem rodičům možnost individuální konzultace a vyzývají rodiče, aby tuto možnost využívali. Rodiče mají možnost navštívit i výuku a poznávají tak prostředí školy a lépe tak chápou potřeby svých dětí ve škole.

Pedagogická diagnostika

Učitel věnuje pozornost žákům, registruje signály o možném problému žáka a hledá příčiny a vhodné formy nápravy. Pokud je třeba, spolupracuje s rodiči a výchovným poradcem, který se zapojí do diagnostického a terapeutického procesu. Případně je využíváno dalších odborných institucí (PPP aj.)

3.5. Konkrétní aktivity podporující primární prevenci

Aktivity pořádané pro žáky, které podporují dobré vztahy, umožňují seberealizaci a učení se v reálných situacích.

- říjen 2022 program Duševní zdraví, zaměřený na zvýšení odolnosti vůči stresu pro žáky 5. – 9. ročníku
- říjen – listopad 2022 podzimní online webináře o sexuálním zdraví a problematice HIV/AIDS
- leden 2023 preventivní program k transgender problematice pro žáky 8. – 9. ročníku
- V průběhu roku se žáci 9. ročníku zúčastní soudního řízení u Okresního soudu v Opavě
- projekt „Jeden svět na školách“, program společnosti Člověk v tísni (žáci zhlédnou filmy s následujícími tématy: Antiglobalizační hnutí, Československé dějiny, Drogy, Etnické menšiny,

HIV/AIDS, Chudoba, rozvojová pomoc, Jeden svět dětem, Krizové oblasti – válečné konflikty, nedemokratické režimy, Lidé se zdravotním postižením, Media, Migrace, uprchlíci, Obchod se ženami, domácí násilí, Rasismus, xenofobie, neonacismus, Rovné příležitosti, Sexuální orientace, Stáří, Šikana, Vězení, kriminalita, Zneužívání, Život na ulici, gangy)

- besedy s policií
- nabídka kroužků
- kulturní programy (kina, divadla, sport...)
- školní výlety

Protože máme ve škole třídy s malým počtem žáků (6 - 13), nemají naše akce charakter masových akcí, ale spíše charakter individuálního působení na žáky, což rozhodně považujeme za účinnější. Častými rozhovory s dětmi se dá ovlivnit jejich chování a myšlení, děti jsou k dospělým mnohem otevřenější, svěřují se se svými problémy, které jim často pedagogičtí pracovníci pomáhají řešit. Pokud by se dítě obávalo přímého rozhovoru, má možnost využít mailovou adresu prejsi@seznam.cz.

Vzhledem k tomu, že jsme základní škola internátní a ve volném času jsou děti zapojeny do práce internátu, školní družiny, pracují v šesti různých zájmových kroužcích, jsou značně časově vytíženy. U většiny z nich jejich zdravotní stav vyžaduje neustálý dohled a pomoc v různých činnostech. (viz akce školy a internátu)

Veškerá práce s dětmi na internátě, ve školní družině a všechny volnočasové aktivity jsou zaměřeny na smysluplné využívání volného času. Vychovatelky také dohlížejí na výběr vhodných pořadů v televizi a filmů.

3.6. Předměty, tématické bloky, které jsou pro zařazení problematiky prevence vhodné

Jazyk český, dějepis

- vybíráme vhodné texty v učivu, které pomáhají pro získávání kladných životních hodnot, a nenásilnou formou je dětem vštěpujeme

Práce na počítači

- průběžné seznamování s bezpečným chováním na internetu

Výchova k občanství

6. ročník Domov a rodina – péče o tělesné a duševní zdraví

7. ročník Rodina - utváření osobnosti

Kultura a její rozvíjení – masmedia, přínos a možná nebezpečí

Ochrana životního prostředí – vandalismus

Stát a právo – morálka, osobní kázeň, morální a nemorální jednání, protispolečenské chování, kriminalita, delikvence

8. ročník Člověk jako osobnost – význam rozumné životosprávy a vyváženého režimu dne pro dospívajícího člověka

Člověk v sociálních vztazích – přátelství, dobré a špatné vlivy, party, omezování osobní svobody, zneužívání moci, násilí a šikanování
– zodpovědnost za vlastní podíl na zdraví, zdravý způsob života

Člověk hledající sám sebe – smysl života, náhražky životního smyslu (opojení mocí, násilím, zlem, život ve lži, primitivní sexualita, drogy a alkohol)

Člověk a předpoklady soužití se světem – nebezpečí náboženských sekt, ochrana před nimi

9. ročník Občan – podmínky spolupráce, vyloučení rušivých vlivů

Občan a právo – rovnoprávnost národnostních menšin, etnických skupin

- protispolečenské jevy, příčiny a důsledky, kriminalita a delikvence

Globální svět – porozumění pro cizince v našem prostředí, vstřícnost a pohostinnost
Životní perspektivy – problém náhražkových forem životních aktivit, otázky konzumu, pokleslých forem osobního života

Přírodopis

- 6. ročník Systém živočichů - prevence před virovými chorobami, parazity, správná hygiena
- 7. ročník Životní prostředí - ochrana přírody, vliv prostředí na zdraví člověka
- 8. ročník Zdraví člověka – vliv vnějšího prostředí, látky návykové a organismu škodlivé, složky zdravého životního stylu – prevence před nemocemi
- Lidské rasy – rovnocennost všech ras, prevence rasismu, nesmyslnost myšlenky čisté rasy
- Nemoci - přenos a vstupní brány nemocí, epidemie a nakažlivé nemoci – prevence.
- Vliv kouření, návykových látek, stresu a přepínání na lidský organismus.
- Duševní hygiena. Úrazy a první pomoc.

Rodinná výchova

- 6. ročník Prevence zneužívání návykových látek
 - přírodní a návykové látky, drogy v dějinách lidstva, hazardní hry
 - nácvik způsobu odmítání tabáku, alkoholu
- 7. ročník Prevence zneužívání návykových látek
 - injekční aplikace drog, přenos viru HIV
 - zákony vztahující se k podávání alkoholu
- Základy sexuální výchovy
 - rozhodování v oblasti sexuálního chování
 - způsoby odmítnutí, plánované a neplánované těhotenství
 - pohlavně přenosné choroby, ochrana před sexuálním zneužíváním
- Osobní bezpečí
 - komunikace s neznámou osobou, šikana, deviantní osoby
 - týrání a zneužívání dětí
- 8. ročník Rodina
 - předčasné těhotenství, manželství nezletilých
- Návykové látky
 - vznik závislosti, možnosti léčení, anabolické steroidy – jejich rizika
 - mezinárodní legislativa – nákup a držení drog
 - první pomoc při experimentech s drogou
- Sexuální výchova
 - návykové látky a sex, promiskuita, pornografie, prostituce, sexuální deviace
 - pohlavní choroby, věková hranice trestní odpovědnosti

Chemie

- 8. ročník Vzduch a jeho vlastnosti
 - znečišťování vzduchu kouřením
- Dvouprvkové sloučeniny
 - oxid uhelnatý jako složka cigaretového kouře
- 9. ročník Chemie slouží i ohrožuje
 - člověk proti sobě, zneužívání léků
- Organické sloučeniny
 - halogenové deriváty – součást organických rozpouštědel, vdechování par, upozornění na závažná poškození organismu
 - alkoholy – návyk na alkohol, poškození zdraví

Fyzika

- 9. ročník Akustika – nadměrný hluk a ochrana před ním

3.7. Rodiče

Rodiče jsou pravidelně informováni o chování a jednání svých dětí na pravidelných třídních schůzkách, mají možnost navštívit vyučovací hodiny nebo zúčastnit se akcí školy a internátu s cílem sjednotit výchovné úsilí školy a rodiny. Jestliže se rodiče nezúčastní těchto akcí, jsou informováni písemně.

3.8. Řešení přestupků

Žáci byli seznámeni s vnitřním řádem školy a internátu.

V případech, kdy se vyskytnou žáci podezřelí ze zneužívání návykových látek, dealerství apod. bude přistoupeno k následujícím opatřením:

- individuální rozhovor s žákem, spolupráce s rodinou, popř. doporučení kontaktu s odborníky
- uvědomění ŠÚ (viz pokyn ministra školství)
- v případě nezájmu rodičů uvědomění sociálního odboru
- v případě dealerství oznámení věci policii

V případě objevení šikany a jiných projevů rizikového chování lze užít následující běžná výchovná opatření:

- napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy
- snížení známky z chování
- převedení do jiné třídy, výchovné skupiny
- doporučení rodičům obětí i agresorů návštěvy v ambulantním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- doporučení rodičům na dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu
- podání návrhu orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu
- vyrozumění policejního orgánu, došlo-li k závažnějšímu šikanování

Tento Preventivní program zachycuje probíhající aktivity pouze rámcově, v průběhu školního roku bude aktualizován podle nabídek programů. Také bude reagovat na situaci ve škole a její problémy. Na konci školního roku bude vyhodnocena jeho účinnost.